

Jože Horvat

Forsiranje mostu čez avtocesto

Tistega dne okoli pol petih popoldne sem počasi korakal iz svoje uradniške službe na Metelkovi in se naravnal mimo cerkve Srca Jezusovega čez parkec na Taboru in potem mimo visoke stolpnice dóma ostarelih in hotela Park do Trubarjeve ter po njej in Čopovi pa Zupančičevi do nekdanjega Opera bara na kozarec refoška. Bila je nepričakovano pusta, prazna pot. Po vsej trasi od Metelkove in naprej po Trubarjevi sem le tu in tam srečal človeka, počasi hodečega mimo majhnih trgovin in gostilnic – kljub skoraj že spomladanskemu vremenu je bila slika turobna. Toliko bolj, ker se mi je drugekrati zdela zanimiva, vsaj po videzu njene urbanistično-arhitekturne zasnove, pa tudi po meščanih, ki so hodili po njej. A v resnici ne samo zanimiva: ne vem natančno, zakaj sem v njej navadno doživljal nekakšno lepoto, za katero še nisem našel besed, a sem jo razločno zaznaval v gmoti občutij. Zato sem pravzaprav že kdaj hotel komu priporočiti hojo po tej poti od Srca Jezusovega, začetka Trubarjeve proti središču mesta do glavne pošte in Opere bara, kajti zlasti ulična os, vodeča po Trubarjevi in segajoča do centra, se mi je na čuden način zmemrom vsiljevala v misel kot nekaj posebnega in istočasno, kakor da bi mi hotela naročiti: nekaj že vendar stôri z mano, saj me ni moč kar prezreti ali pozabiti ...! A kaj naj bi storil z njo kot uradnik, odhajajoč iz državne službe, iztrošen in neobčutljiv?

No, zdaj sem se spomnil, da se mi je tistega dne vseeno dogodila drobna posebnost. Ko sem po Trubarjevi prišel do prehoda čez Resljevo, je na semaforju nad zebro na drugi strani ravno gorela rdeča luč. Seveda sem se ustavil in čakal na zeleno, ko pa se je prižgala rumena in sem se pripravil, da bi nogo izprožil v korak in ob zeleni stopil na asfalt ter dalje po Trubarjevi, je predme nenadoma stopil policaj, ki ga poprej nisem videl, in rekel:

“Gospod, postojte za minutko ali dve. Mimo pelje rešilec na nujni vožnji. – Hvala.”

Presenečeno sem ga gledal in ne vedel, kaj naj storim. Kajti opozoril je samo mene, za druge se ni zmenil. Toda če je rešilec na nujni vožnji, ima prednost, mi je potem naglo šlo skozi misli, in prav Resljeva vodi do poliklinike, torej moram počakati. Tako sem tudi ukrenil in obstal. Toda videl sem, da je več ljudi cesto prečkalo, kakor da jim za prihajajoče hitro vozilo sploh ni mar. Vsi so že bili na oni strani, meni nasproti prihajajoči pa že na našem pločniku, ko sem hipoma zaslišal sireno in zagledal utripajočo modro luč, s katero je rešilec pridrvel do prehoda in šinil čezenj. Nikogar ni oplazil, kaj šele zbil. Prehod pred mano je bil hitro prost, zato sem kar pohitel naprej in po nekaj korakih bil spet na Trubarjevi. Brez težav sem dohitel malo množico, ki je šla čez zebro pred mano, in po minuti ali dveh, ko sem se že pomešal med same neznane, anonimne ljudi, morda tiste od včeraj ali celo lani, se mi je iz misli izgubilo policajevo opozorilo in zdelo se mi je, da hodim svojo pot kot zmerom in je pred mano le cilj, ki ga ne bom zgrešil: ta dan kozarec v lokalu, ki se je nedavno poimenoval Opera bar, nato pa vožnja in nekaj hoje v naselje Ruski car, kjer stanujem. Malo čudni pripetljaj je potonil v pozabo morda tudi zato, ker sem po tem, ko sem prispel do svojega lokala, na vhodnih vratih zagledal napis, ki je sporočal, da je zaprt. Ustavil sem se, kot da bi se mi zgodilo nekaj nepravičnega. Kozarec refoška, ki sem ga imel v načrtu bolj iz navade kot potrebe, se mi je zdel nezasluzeno odtegnjen. Toda že po sekundi ali dveh sem se tako rekoč pokaral in se odločil: saj lahko pokličem Janmuša in za Bežigradom se snideva v lokalu pri WTC-ju.

Z Janmušem sva stara znanca; je ustvarjalec, pravzaprav nekdanji slikar, kot se sam imenuje; kot študent je veljal za genialnega, po končanem študiju pa je imel nadvse uspešno razstavo, ki mu je prinesla veliko nagrado. Toda potem se mu je, ne vem, zakaj, za dolgo nekaj zataknilo; naslikal ni več ničesar, kar bi vzbujalo pozornost med znanci, kaj šele javni odmev. Tedaj sem mu nekoč, a že leta po njegovi slavi, pomagal, da je prek moje ustanove kljub vsemu dobil status svobodnega umetnika – za to mi je bil izredno hvaležen in odtlej sva menda dve desetletji več kot kolega, posebno pivska. Status je sicer že pred leti izgubil, toda najina zveza, da ne rečem zaveza – no, raje zvestoba, je ostala neskalsjena. Kljub težavam Janmuš po malem še naprej slikari, čeprav ga nihče več ne opazi, toda čas zame zmerom najde.

Pred bližnjo pošto nasproti nekdanje Name sem počakal na šestico, se odpeljal proti WTC-ju in odšel v lokal, v katerem sem po mobiju poklical Janmuša. Kmalu je prišel in običajna merica pijače se nama je zelo prilegla.

Brez pomišljanja, rutinsko ali instinktivno, sem dan pozneje po službi ubral isto pot proti WTC-ju in Ruskemu carju. Sicer včasih naredim izjemo in se do stanovanja odpravim po drugi poti, a trasa od Metelkove, mimo cerkve Srca Jezusovega, čez parkec na Taboru in potem mimo visoke stolpnice dóma ostarelih in hotela Park do Trubarjeve ter po njej in Čopovi do glavne pošte se mi je zdela tako prijetna, celo domača, da bi se počutil nelagodno, če bi krenil v drugo smer. Kot rečeno, navadno mi je bilo, kot da mi nekako pripada, kot da je sestavni del stopnišča v bloku pri Ruskem carju. Bila je zvesta miru ali le pritajenemu hrumu okolice, Trubarjeva in Čopova pa za povrh nista bili bogve kako obljudeni, in dan je bil podoben prejšnjemu, včerajšnjemu – običajen, na trenutke turoben, glede vremena pa neodločen: siv in oblačen, brez padavin, ne da bi kakor koli dajal slutiti, da je pomlad pred pragom. Šele v samem centru sta bila promet in vrvež pešcev malo večja. Toda ne vem, ali občutek o pustosti in praznosti zdaj lahko pripišem samo vremenu in vnanjemu videzu okolice, po ulici ali ulicah, po katerih sem koračil. Tudi v meni samem je bilo turobno; dopoldne sem namreč prejel sporočilo, da se je včeraj na avtocesti blizu prestolnice hudo ponesrečil moj davni sošolec in prijatelj iz gimnazije Teo – v dolgih zadnjih letih sva se videvala poredko, kot se s prijateljstvi iz mladosti rado dogaja, a ob vesti o njegovi nesreči sem nenadoma zaznal, da je bil najin odnos čudno globok, saj se nisem mogel utolažiti. Bil je učitelj plesa, organist in pritrkovelec na Štajerskem, in ko sem ga pred slabim letom dni zadnjič srečal na obletnici mature, je bil še vedno takšen, kot sem ga poznal v davnem času najinega rednega druženja: mladosten, ves predan glasbi in plesu, ki ju je študiral in živel ter se jima posvečal z vso vnemo, čeprav sta bili tako družina kot provinca do njegovega početja ravnodušni.

A ta predvečer – popoldan je komaj ugašal – me je zaneslo; ko je avtobus pred WTC-jem ustavil, sem izstopil in se naravnal v lokal, kjer se shajam z Janmušem. Že sem skoraj stal pred njegovim pragom, ko sem se spomnil, da sem se zmotil: Janmuša danes vendar ne bo! Saj mi je že včeraj dejal, da ima ta dan sestanek hišnega sveta in ne more z mano ... Ah, pozabil sem ... Pred samim sabo mi je postalo nerodno, toda hitro sem se zbral in vstopil ter stoje popil makjato. Razočaran sem hitro zapustil kavarnico in odspešil na pločnik Slovenske, od koder sem, namesto da bi počakal na avtobus, sklenil peš prispeti do Ruskega carja. Pravzaprav sem se že marsikdaj odpovedal prevozu in si “namesto športa oziroma jutranje telovadbe doma”, kot sem temu rekel, do stanovanja privoščil hojo.

Že izpred visoke stolpnice WTC-ja in ob njem stavbe Smelta je pogled po širni okolici impresiven, a še impresivnejši je, ko taisti pogled, kakor

hitro se nekaj stopajev oddaljim od Smelta in se znajdem pred mostom čez avtocesto, osredotočim proti severu: pred mano je vsa velika polkrožna rezina primestja, katerega grmada blokov Ruskega carja ter zadaj za njim naselij na vzpetinah in gričih je videti opremljena z neštevilnimi, drobnimi pičicami lučk, ki bodo prave luči postale šele ob trdem mraku, ko bodo videti kot zasajene v črno nebo, a skrivnostno vztrajne v negibnem mirovanju – okna bližnjih blokov pa bodo kot iz same črnine precizno izsekani svetli pravokotniki in kvadrati. Od spodaj, izpod mostu, na katerega medtem stopam, hrumi promet, iz vzhoda se kot po pretrganem tekočem traku po enem pasu bližajo, po drugem oddaljujejo kolone avtov s prižganimi žarometi in zadnjimi lučmi, a je njih svetloba medla in imam zato občutek, da prej kot osvetljujejo cestišče, podijo z njega ostanek zahajajočega dneva – in podobno je z visokimi kandelabri: štiripasovnica je osvetljena še manj kot na pol, da se zdi, da k tlom obrnjene žarnice kličejo nase poltemo oziroma ves zgodnji somrak, da bi v njem lahko močnejše zagorele. Za dne je prostor ob asfaltne robu cestišča zaseden s še ne ozelenelim drevjem in naprej z griči, nad njimi včasih z oblaki, bliže pa s stavbami, ki jim ne vem ne mer ne smisla.

A tako je videti le, ko sem od panorame dovolj oddaljen; kakor hitro sem že čez most na pločniku, po nekaj deset metrih na primer, v bližini ježiškega pokopališča na desni, hodeč v smeri veletrgovine Tuš in proti Carju, se prej združena podoba konkretizira in zbanalizira, saj iz nje stopajo objekti, ki jih za dne vedno znova srečujem in mi ne pomenijo nič: nekakšni nezakonski produkti arhitekture.

V poznem popoldnevu novega dne – zaradi nujne naloge sem skoraj uro ostal dlje v pisarni – se dolgo nisem mogel odločiti, ali naj se sestanem z Janmušem, kot sva se zjutraj dogovorila. Kmalu po dogovoru me je namreč dosegla vest, da je Teo po nekaj dneh boja za življenje umrl. Zelo me je prizadelo in potlej sem dolgo omahoval, ali naj dogovor z Janmušem prekličem ali ne. Ne vem, ali je po nekaj urah prizadetost že popustila, a tik pred odhodom sem sklenil, da zmenka ne bom opustil. To sem sporočil Janmušu, se spravil na mestni avtobus in čez slabe pol ure sem bil pri lokalni, pred katerim me je Janmuš že čakal. Vrata kavarnice so bila tokrat že odprta na mali pločnik in na sprehajališče, ljudi v njej pa je bilo malo. Zrak se je tu, na mestnem obrobju, kdo ve, zakaj, zdel že pomladno topel; vstopila sva in se namestila na visoke stole ob stekleni steni in vsaj zame pristala na idealnem mestu; od tod sva skozi šipe lahko opazovala večerno svetlobo, tisto direktno od sonca, ki se je razstrla po stvareh pred nama. Vedno je bilo sijajno, gledati skozi stekla tisti svetlobni nekaj, kar nima

snovi in ne imena, recimo prek reči položen povsem prozorni, nadvse nežni pajčolan praznine, od katere se dá sila približno izreči samo ime njene barve, vržene k nama od sonca in ležeče na velikih predelih zlasti sosednje stavbe, po kateri počasi, neopazno drsi in potlej v hipu tako rekoč čarobno odmanjka: ali nemara ponikne vanjo. Ali pa sončna praznina dobiva barvo tudi od predmeta, na katerem počiva? Morda... A čudno, običajnega svetlobnega čara zdaj nisem opazil v meri, da bi lahko rekel, da sem ga dojel z vnovično radostjo; velika marmornata ploskev visokega objekta se mi je zazdela siva, kakor da ni vredna, da se je sončna svetloba dotakne; v duši me je nejasno, tiho zaskrbelo, a svojega počutja Janmušu nisem izdal – pa tudi ga ne bi mogel spraviti v besede. Bilo je trpko; več, bil sem pobit. Potem me je obšlo: Teo, po velikem trpljenju je umrl. Komaj sem prek telefona v pisarni izrekel sožalje, namenjeno njegovim, že mi je vzelo besede in tudi pozneje sem skoraj ves čas službe molčal. Tudi pri kozarcu refoška je Janmuš govoril veliko več kot jaz. Toda vzroka moje redkobesednosti mu nisem omenjal; Tea ni poznal in kaj bi ga obremenjeval z njegovo smrtjo in mojo bolečino! Tudi gostilniško vzdušje je najbrž storilo, da mi je misel o tem kmalu zamrla, po drugi strani pa najbrž vendarle povzročila, da nisem ostal kot navadno; nepričakovano hitro sem vstal, kajti – se mi je hipoma zdelo kot glavni razlog, čeprav to ni bil – bliža se sedma ura in treba je proč, saj ob menda tem času prihajam domov. Z Janmušem sva se poslovila in se razšla.

Ko sem stopal proti mostu, se je predme spet zarisala razsežna panorama: na severu pod Kamniškimi, od katerih so se proti meni prislanjali hribi z Rašico vse do zadnjega črnuškega griča, so se razvrščale večerne slike obzornice, valujoče črte vzpetin in geometrijski skladi naselij, v pogled pa so se mi, hodečemu, iz svoje negibnosti počasi pomikali bloki in hiše, medtem ko je na zahodu polovica še goreče kepe sonca brizgala zadnjo luč čez ostri rob Polhograjskih dolomitov; v zraku je hrnel in se vozil promet, v usek na avtocesti, kakor hitro sem se ji približal in obrnil oči na desno po njej v daljavo, je tam daleč kakor iz kakšnega polslepega zaslona proti meni brzela hitra vrsta vozil – in enako so, če sem pogledal na levo in se zazrl v drugo daljavo, brzeli k meni avtomobili v pretrganih kolonah. Spokojna in statična zemlja, naširoma prislonjena k useku avtoceste – in na njej hitri niz bežečih vozil, so me hipoma navdali z neobičajno veselostjo, morda kot posledico sugestije večernega videomaga; ah, sožitje kinetike in mirovanja, blažena nerazumljivost dvojnih podob! Za trenutek sem zamižal, kakor da bi jih s tem hotel rešiti pred njihovo begotnostjo. A tedaj sem po koraku zaznal, da sem stopil na most, kar je moralo biti usodno: slike v meni so zdajci umanjale, kot z zaslona hipoma stopi podoba, ko izklopiš električni tok. Vel je rahel, dejal bi, malo šaljiv vetrič,

nebo je bilo daleč visoko, pod njim je bil tu in tam siveč oblak, ležeč na bledi svili sinjine; a to ni bilo kakšno presenečenje; vse to sem videl že kdaj prej. Zazdelo pa se mi je, da sem tedaj, ko sem se scela znašel na mostu, prvič zaznal, kako so njegove prečne traverze na orjaških nosilcih, vtem ko je zavozil čeznje avtobus, tiho zadrgetale, a gibko odbijale napade moči, ki jih je potiskala k njim teža vozila, od spodaj – nad dnem velike prometnice – pa jim je grozila globoka praznina. Za delček sekunde me je zajel nedoločen strah, a takoj zatem kakor tolažilna misel: vzdržale so, traverze so vzdržale, je šlo skozme; in varno sem korakal čeznje, medtem pa ponesel pogled na desno, v smer, od koder so v dveh kolonah na avtocesti in enem izvoznem pasu drveli avti, z ostro žarečimi lučmi kot divje zveri za bežečim plenom, in nato v levo, kamor so odhajali, s po dvema rdečima lučema na zadkih; prostor okoli mene je bil poln kovinskih glasov in hrušča, ki se je premikal in mešal, a mestoma bil tako razločen, da sem med dvema hipoma zaznal hrup motorja in švist njegovih gum po asfaltu. Pred mano, proti Ježici in naprej, se je ob hribe kopičila veriga blokov, perfektnih, a že malo zastrtih linij stavb, njihovih oken, balkonov in strešnih črt z barvo med njimi, ki je bila še v zadnjem soncu, a vsa topla in vpljudna. A nad vsem se je pravzaprav že delal mrč, ki se je gostil proti hribom, kjer je že prehajal v sivino in nato sopol v konture gričev ter obzornico pod kuliso nebesa delal temno napeto.

Tedaj sem se nenadoma spet spomnil: pred kratkim se je na avtocesti blizu Ljubljane strahotno ponesrečil Teo, in včeraj umrl. Kako da na to nisem pomislil malo prej, ampak šele zdaj, ko sem že prečkal most nad njo? Bil sem namreč ravno z njega in se že napotil na drugo stran Slovenske, da bi hitel naravnost proti trgovini Tuš in k Carju, mojemu naselju. Korak se mi je ustavil, bilo mi je, da sem storil nekaj krivičnega, še zlasti, ker sem most čez avtocesto pasiral in izrabil le za točko, s katere sem si privoščil panoramo, ki jo je radovednim očem ponujala okolica – domišljija pa polnila njen mozaik s slikami, ki jih sama vseh najbrž ne bi premogla. Ta spozaba se mi je zazdela nekaj neupravičenega, kot da sem prijatelju odpovedal sočutje v velikem trpljenju, ki se je začelo prav na avtocesti. Zajelo me je nezadovoljstvo s samim sabo, nezadovoljstvo, zaradi katerega mi je kri pritisknila v glavo in sem mislil, da me bo zdaj zadel glavobol: kazen, ki jo moram sprejeti. Medtem – ali nemara prav zato – je doživljaj šel h koncu in med zamišljeno hojo proti domu je vse postajalo vsakdanje, na pločniku so tu in tam ležale stare mlake, umazane od ne vem kakšne nesnage. Komaj sem se jim ogibal in samo hitel in hitel, da bi bil čim prej v Carjevem bloku na Mucherjevi.

Z Janmušem sva se nato v istem WTC-jevskem lokalu sestajala vsak teden približno ob isti uri – a ne samo zaradi kozarcev z refoškom; naj ponovim; prijatelj Teo je po nekaj dneh boja za življenje podlegel poškodbam, in ker se iz več razlogov nisem mogel udeležiti pogreba – sicer pa so ga tudi pokopali v najožjem družinskem krogu –, sem se po neki nerazložljivi logiki čutil njegovega dolžnika. Nerazložljivi zato, ker mu nikoli nisem dolgoval ne gmotnega povračila ne duhovne ali kakšne druge usluge. In vendar! ... Bolj kot kdaj sem čutil, da me – ah, kako neki! – potrebuje in da moram zanj nekaj storiti, vsaj nekaj, četudi najbolj neznatnega, samo da bo še v navezi z najinim nepozabnim druženjem v mladosti. To rezoniranje me je obsedlo takoj po novici o njegovem koncu, spočetka motivirano najbrž s prizadetostjo, ki me je zajela, a sčasoma tudi z željo, da svoje prijateljstvo izpričam onkraj živih dni najinega odnosa. Nekajkrat sem si očitil to zavezo, saj se mi je videla prazna ali celo nezrela; toda ni šlo; izguba, ki me je doletela, je bila nerazumno boleča in me je silila v nekak ukrep, ki bi izkazoval in potrjeval najino nekdanje sožitje, torej zaživa. Pravzaprav je bila več kot boleča – bilo mi je, da je njegova smrt ob tem, da me je prizadela, stvarjem okoli mene nekaj odvzela, nekaj, za kar pa nisem našel izraza. Veliko sem premišljal, kaj; potem se mi je na koncu zazdelo, da je z njim odšlo tisto, kar je vsemu, kar sem srečeval na svoji poti, dajalo neznan pomen – vse, kar je ostalo brez pomena, pa je zdaj postalo tuje in grdo. Zato se mi je kar vse moje ožje okolje zadnje čase videlo nekam odbojno, da ne rečem zoprno, na hipe celo odurno. Vključno s hojo po Trubarjevi. A vendar ne v tistem radikalnem smislu, da ne bi bilo več znosno; kajti ne lepota ne grdota nista usodni za embalažo paketa, v katerega sta spravljeni; v vsakodnevju sta samo dve iz grmade njegovih sestavin in največkrat ju nisem niti registriral, v kolikor ju nisem zaznaval ali me ta ali ona tako ali drugače ni presenetila: zdaj je bilo drugače, okolje je bilo samo nepretregoma navzoče, brez vsakršnega izziva, in prvo, kar je bilo, je bilo spoznanje, da ne morem več uživati svoje običajne poti od Metelkove do središča mesta ter jo nato kdaj pa kdaj z refoškom nadgraditi nekje pri Opera baru. In naredil sem sklep, ki sem si ga naložil kot intenzivno iskani, čeprav nazadnje naivni, če ne tudi absurdni obolus prijatelju: med postankom z Janmušem v WTC-ju v njegov spomin sicer popiti kozarec, toda z mislijo nanj vsakokrat koračiti čez most nad avtocesto, ki je – čeprav zveni še tako pregnano – grob mojega prijateljstva s Teom.

Z Janmušem sva se torej sestajala ob isti uri v WTC-ju in vsakokrat sem iz lokala odkorakal prek mostu, se na njem priključil Teovemu spominu in doživljal nekaj tistega, kar sem doživljal prvič po tistem, ko sem izvedel

za njegovo nesrečo. Za kaj več verjetno ni bilo priložnosti; vreme je bilo ves čas nestalno in sprenevedavo in prva skrb je kljub vsemu bila banalna, namreč priti suh pod streho in domov.

Šele ko se je v začetku maja pomlad naposled utrdila, sva se tistega poznega popoldne z Janmušem prvič po daljšem času usedla na prosto, tokrat pod pleksi streho med visoko stolpnico in trgovinskim poslopjem s pogledom na skoraj že dokončani hotel Media. Kot umetna ograja lokala, zdaj podaljšanega na prosto, so bila razpostavljena betonska korita z zelenjem, na vogalih pa ogromne vaze s palmami, tako da si lahko dobil občutek, ki ga vzbujajo počitniška gostišča kje blizu morja: občutek toplega brezdelja in stika z naravo. Čudno, v glavi se mi kar ni hotelo prijeto, da je izrazito sončno, ja, bilo mi je neverjetno, saj je bilo doslej več tednov, če ne kar ves april hladno in deževno. In morda zato še ni nastopila tista zapeljiva, lahkotna igra s sončno praznino, nad katero sva včasih uživala. Ne, pred naju se je naselila nekakšna sprememba, bilo je, kakor da je bližnja okolica druga ali celo nova, kdove od koga in na kak način ozaljšana, čeprav sem jo poznal: vseokoli kakor brušene stene, mestoma oblečene v steklo, ogledala in marmor, zaradi česa mi je nazadnje bilo, da so vsi objekti, z nebotičnikom WTC-ja vred, izjemno čisti in lahki, brez težkih in masivnih zidov, ki jih vidiš v starih mestih. In bi jih kar dvignila moč malo bujnejše domišljije ... V mirni zrak se je kdaj pa kdaj zapodil menda južni veter in je nekaj palm zašumelo, široko razprti dežniki Radenske nad nama pa so zatrepetali in oddajali glasove, ki so z onimi v palmah spominjali na veter kje ob morju. Nenavadno, nenavadno, in nenavadnega zadovoljstva polno razpoloženje sem čutil v sebi. Te vtise sem v nekem hipu opisal Janmušu, ki pa je ob njih kar planil:

“Takšni so tvoji vtisi? Nemogoče! Jaz čutim povsem enako!”

Spogledala sva se in se zasmejala: vedela sva, da so koincidence te vrste znane iz romanov. Potem je dodal:

“Ampak če jaz tako čutim, imam za to razlog. Kaj pa ti?”

Tudi ob tem mi je bilo nenavadno, da bi imel kak razlog. Rekel sem, da tako čutim ... “kar tako”. In mislil sem, da sva s tem končala in se bova še naprej pomenkovala v sproščenem vzdušju. Toda Janmuš je vstal in dejal:

“Jaz res imam razlog ... Danes dopoldne sem po dolgih letih prodal sliko. Prišel je neki človek, ki je rekel, da je izvedel, da sem bil nekoč slaven in da bi zato rad kako mojo sliko iz tistih časov, če še kako hranim. Ponudil sem mu jih na izbiro. Vzel je najdražjo ... Za povrh sva kupčijo sklenila tajno, da ne bom plačal davka. To je moj razlog!”

Zasmej se je srečno, kakor ga še nisem videl.

“Kakšna pa je bila ta slika?” sem vprašal.

Na meni je pustil dolg pogled, sedel, nato pa rekel, in to zelo resno:

“*Forsiranje mostu čez avtocesto*. No, tako sem jo naslovil.”

“Hm, zanimivo,” sem rekel. Medtem je natak, ki je očitno slutil najino nepričakovano veselo stanje, prinesel dva keliha refoška in ju postavil na mizo pred naju. Nisva se ju takoj dotaknila. Pomolčal sem, nato pa bolj tjavendan kot iz radovednosti dodal:

“Kakšen motiv si imel na tej sliki?”

Še vedno me je gledal s poprejšnjo neobičajno resnostjo in šele čez čas povedal počasi in tišje:

“V tistem času po končanem študiju sem na še ne docela dograjenem križišču z avtocesto povozil človeka. Mladega človeka. Rekli so, da je bil umetnik. Preden sem šel v zapor, sem naredil to sliko.”

“Oh, to se ti je zgodilo, grozno,” sem rekel. Te moje morda ne ravno prave besede so se mi kar same od sebe vrgle na jezik in morda v njih ni začutil vsega mojega presenečenja in sočutja ob njegovi nesreči – kajti samo zvedavo in začudeno me je gledal. Nekaj neprijetnega me je spreletelo. Menda iz zadrege sem izpil nekaj požirkov refoška, nato je enako storil tudi Janmuš. Po premolku je dodal, ne da bi me izpustil iz pogleda:

“In lahko ti zaupam – ampak naj res ostane samo med nama: če sem tega mladega umetnika na sliki poklical po imenu, se je premaknil in začel hoditi proti mestu, na katerem sem ga povozil.”

“Ne!” sem vzkliknil. Osuplo in nejeverno sem se zapičil vanj, potem pa sem komaj stisnil ustnice, da mi skozi ni ušel smeh.

“Kaj hočeš, tako je bilo,” je suho rekel in se z desnico nervozno pogladil po rokavu levice.

“Si to povedal kupcu?” sem vprašal in obenem začutil, kako so se mi lica že razmaknila, da bi se nasmejala.

Tedaj si je privoščil nekakšen resen nasmeh in odvrnil:

“Seveda ne. Kaj pa misliš! Imel bi me za čudaka in slike morda niti ne bi vzel...”

Mislil, da sem po premolku rekel le “jasno, seveda”, saj se mi je zdelo, da o tem ne morem razpravljati. Komaj sem namreč potlačil nevljudno reakcijo, ki jo je izzvalo njegovo priznanje. Samo uradnik sem, sem nato pomislil, laik, zato o tem ne morem razpravljati... Ob tej pomisli se mi je notranje razpoloženje kmalu kakor postavilo na glavo in sem samo rekel:

“No, pa dajva še vsak svoj kozarec...”

Pokimal je, češ, “pa dajva”. Umolknila sva, in vsaj jaz nisem vedel, s čim naj pogovor nadaljujem. Da bi se menil o tem, da se njegov človek na sliki začne premikati, če ga pokliče po imenu, se mi je zdelo skurilno. O svoji preteklosti mi nikoli ni govoril, sam pa ga po njej nisem vprašal.

Zdaj sem mislil, da ga niti nimam pravice vpraševati po njej. Ker se ni znova oglasil, sem z nekakšno nerodno odločnostjo poklical natakarja in mu izrazil novo pivsko željo.

Hitro sva bila postrežena. Janmuš se je zdajci glasno zasmeljal in rekel: "No, pa izpijva!"

Očitno vsaj na zunaj zelo dobre volje sva trčila in kakor da bi pozabila, o čem sva ravnokar govorila, sva se začela meniti o okolici z novodobnimi gradnjami in igri sonca in senc, ki jih stavbe skrivnostno hranijo v sebi in jih s pomočjo sonca odlagajo druga na drugo.

Žareča krogla je bila še na nebu, ko sva se razhajala in si dejala, da se prihodnji teden spet vidiva. Ura je šla že precej čez sedmo, ko sem od WTC-ja zakoračil proti mostu čez avtocesto. A zdaj že zaradi utečene navade, s katero sem prečkal most, skoraj nisem pomislil na Tea; komaj sem si namreč rekel, da ga bom prečkal zaradi njega, že so se mi misli željno vrgle na resničnost, ki se je razprostrla pred mano, da bi jo čim bolj imel zase. Kajti kakor hitro sem stopil na pločnik in okoli mene ni bilo več stavb, se je prostor kakor osvobodil, saj je zadihal z dimenzijami daljav, ki so bile napete od griča do griča menda vseokoli primestja, vsaj kolikor sem ga tudi tokrat lahko zajel v pogled. A v takšni konstelaciji ga pravzaprav še nisem videl – moral je biti posledica izjemnega dne, ki je odhajal, se mi je mislilo. Kljub temu pa mi ni bil potreben poseben napor, da bi dojel pred sabo zagledano sliko; pred mostom se je sicer ponovil podoben razgled kot že kdaj prej: vsepovsod razmaknjeno prostorje in v njem raztekajoči se hrum prometa in vsaj na videz zapleteno gibanje vozil po Slovenski proti Ježici in Črnučam, na desno pa po avtocesti proti vzhodu in na levo proti zahodu, kjer se je zdelo, da so linije Dolomitov čakale sprejem sonca, ki je viselo natančno nad štiripasovnico in imelo zdaj zdaj pristati na enem od zaobljenih, če ne celo slemenasto razprostrtih vrhov. Toda ko sem potlej zakorakal po mostu, me je presenetilo: namesto da bi vajeno drhtel, je bil negiben, hrom – v trenutku me je spreletelo: mrtev most, trden le zaradi železa in betona, nesposoben, da bi tujo moč odvratal ne le z gmoto svoje nezmagljive snovi, ampak tudi z inteligenco svoje konstrukcije; ko sem se čez njegovo ograjo zagledal navzdol, so vozni pasovi pod njim zevali kot prepad, ki bo v svoje z asfaltom premazane čeljusti prej ali slej dobil svoj železobetonski ali jekleni plen: sesuto sestavo mostu in na njem jeklene konjiče ... Tedaj me je sicer obšlo, da so te čeljusti smrtno ranile Tea, toda samodejno se je nadaljevala prejšnja misel o mrtvem mostu; pomislil sem, da je tako najbrž zategadelj, ker so čezenj brzela le lahka vozila, čeprav v nepretrgani koloni, in odziva ni bilo. Toda kakor sem bil pred minuto presenečen negativno, sem bil zdaj hipoma iznenaden pozitivno: bil sem

ravno sredi mostu, ko je mimo mene pohitel zglobnik, čeprav skoraj prazen, in tisti hip so mi podplate spreleteli rahli tresljaji, ki jih je v moje tkivo poslal most, očitno sicer v sila nizkih amplitudah, a ki potem niso nehali trajati. Most je živ, most je živ! me je prevzelo in obstal sem, da bi bolje občutil njegovo živost. Imel sem čudno srečo, kajti zelo zaznavno se je tresel in dovolj dolgo, da sem lahko pomislil, da sem na hrbtu živali, ki naključne jezdece izurjeno in ustrežljivo prepušča čezse ter jih pošilja k njihovim ciljem. Medtem sem tudi že pomislil, da mrtva materija potemtaka ni samo vsepovsod in zmerom mrtva – iz njenih robov ali vezav z drugo materijo se včasih izmuzne sporočilo, ki sega do praga nadsnovnega, čeprav ga najbrž ne prestopi. Vse to sem mislil, a tla pod mano so še vedno drhtela, tudi še potem, ko je zglobnik bil že mimo in so me prehitevale le kolone osebnih vozil. Postal sem in se čudil, a pozorno koncentriran na vibracije pod sabo se mi je nenadoma zazdelo, da so se mi začele tresti noge vse do stegen, pri čemer me je v trenutku zajel neznan strah, da jih ni zatreslo srečanje mostu in avtobusa, ampak nekaj tujega, čedalje bolj nevarnega in sovražnega. Kot da bi se sprožal potres – seveda sem vedel, da se mi je ponudila le malo grotesknejša prisposodba, ki ji nisem mogel verjeti, a ji tudi ne odvzeti njene grozljivosti; vendar je bilo kot dozdevno v trenutku, preden se udre pod tabo in zgrmiš v prepad. Občutek, da bi lahko bil na njegovem robu, me že dolgo ni zadel tako silovito. Ko sem se ga zares ovedel, pa sem se spomnil Tea, ki je doživel grozo prepada, hip zatem pa me je zajelo vprašanje, ali mi z avtoceste nemara ni poslal znamenja o njej? Smešno – sem si prizanesljivo rekel in z velikim stopajem sem krenil v razdaljo do kopnega brega oziroma se močneje zagnal v hojo. Tedaj je drhtenje pojemale, ali pa ga nisem več dovolj dobro zaznaval; cestišče je bilo trdno in trdo, kot je lahko asfaltna skorja, položena na kompaktno maso železobetona. Potem je mahoma bilo vse kot poprej in ponesla me je zavest, da sem sredi sveta, ki se mi radovoljno predaja. In moj pogled je spet prevzela avtocesta. Takrat me je obšla ugotovitev, da ni ne grob ne bojišče tisto, ki je vzelo Tea, toda misel se mi je pri tem ustavila in kakor zamrla v nasladi, ki se je ob koncu mostu še enkrat ponudila očem; bregovi avtocestnega useka z gosto rastočim grmičjem so bili temno zeleni, vejevje pa, večidel opremljeno z na pol odprtimi cvetovi, se je premikalo v živahnem vetru, kakor je bilo tudi na levi strani, in kajpak proti severu, kjer so med posamičnimi nizkimi hišami bogato razvijala svoje krošnje vsakršna drevesa. Zajel me je vtis, da je v vsem tok neznanne dinamike, ki na vse strani ziblje in mi prinaša pred oči življenje, ki ga tu še nisem opazil. Zadovoljno sem potlej prečkal Slovensko in se znašel na njenem levem pločniku, ki vodi proti Carju, a isti fluid se je tu gnal skoz bele in blede

vijoličaste majnice, bezeg in rastje z rumenimi cvetovi in znova grmičje, ki je bilo od vrha do tal posuto z drobnimi belimi cvetovi. Z nekega dvorišča – ali okna stanovanjske hiše? – je priplaval vonj po šmarnicah. Spešil sem, ves lahek, se vmes enkrat ozrl in dobil v pogled mesto, v katero so hitele kolone avtov, v zrak so se dvigale stolpnica WTC-ja na levi in nato naprej na desni Stekleni dvor in veliko dlje Mercator, povsod vmes pa drevje in drevje, v katerem sem slutil prelivanje zraka in zadnji odsev dnevne svetlobe. V tistem se mi je prikradla v misel Janmuševa izjava, da njegova slika oživi, če po imenu pokliče mladeniča na njej, zaradi česa je zdaj vame navrelo neko veselje, saj je bilo, kakor da se sklada s prizori, ki so mi plenili pogled, in med hojo naprej je slikovitost postajala vse globlja. Ko sem se obrnil in se bližal veletrgovini Tuš, je od nekod prineslo močan vonj po španskem, a tudi navadnem bezgu, ki me je potem spremljal do Tuša in čez cesto v mali park, ki je nenadoma bil poln miru že malo zatemnjene, žametne tihote, da sem v njej lahko zaslišal ščebet mnogih ptičev, a vmes zelo razločno tudi nekakšno blaženo petje kosa in grlice, petje, ki je bilo takšno, da bi rekel, da sta pela kar v slovenščini, samo čakata še, da sonce zares zaide in pade prvi somrak, pa bo njuno pesem razumel tudi vsak človeški poslušalec ... V to se je nenadoma oglasil zvon bližnje ježiške cerkve. Njeno zvonjenje je bilo neobičajno; zvoki kakor da so potovali samo k meni in nad razsežni parkovni nasad, ki ga oklepajo visoke stanovanjske stavbe na Bratovževi in ob straneh bloki na Glinškovi in Mucherjevi. Pravzaprav se je zdelo, da so se zvoki trgali od zvona in se naglo prenašali nad zeleni amfiteater, kjer so v pomnoženem odmevanju od blokovskih zidov tudi trajali pomnoženi čas. Ta značilnost me je pritegovala od zdavnaj, a ji nisem nikoli bolje prisluhnil, ko pa sem tokrat zaslišal prvi udarec kemblja ob bron, me je radovednost mahoma spodbodla, da sem malodane stekel čez cesto proti parku za Mucherjevo, da bi enkrat spet slišal, česar že dolgo nisem. Sploh se nisem vprašal, zakaj je začelo zvoniti – zaradi šmarničnih majskih pobožnosti? –, nenadoma me je gnalo kot v strahu, da zamudim nekaj, česar se ne spodobi zamuditi. Razdalja do parka je bila majhna, in čeprav je bila moja hoja hitra, se je zvonjenje medtem že povsem uredilo; razločno sem zaznal udarce po zvonu, nekaj kakor prvi, nato drugi, tretji ... kembelj, kot sem laično razporejal vire zvokov, njihove odmeve in nato tudi donenje, in kakor hitro sem zagledal park in pohitel k prvi klopi, so kakor obstali nad njim ter pomnoženi z odmevi začeli igro, ki je še nisem slišal; ja, v njej nista bila le dva, po ljudskem dojemanju od nekdanj zajeta v pojmu *bim-bom*, ampak, rekoč v prvem hipu, neskončno več. Toda to je moral biti prezgodnji občutek; kmalu se je dalo razločiti nekaj podobnih, celo enakih, toda s prevlado vedno drugačnih, ki so – najbrž – na spreminjavih

valovih zraka prihajali od blokov in se v fantastični dinamiki zbirali nad parkom, v njegovo prazno sredino, od koder so se potlej vračali na vse strani k blokom in stolpnicam naselja, kakor da bi v njem iskali prostor, v katerega bi se odložili. In čim dlje sem zvonjenje poslušal, tem zanesljiveje se je zdelo, da ne izvira iz dobrih sto metrov oddaljenega zvonika, kjer kembelj enakomerno udarja ob pojočo kovino, ampak prihaja iz same skrivnosti neba, katerega višava je bila skoraj že vsa zamračena.

Tedaj me je obšlo: Teo! Rajska glasba, vredna njegovega imena! V naglem, nerazumnem zanosu, ki me je zajel, sem pomislil, da mu jo moram posvetiti kot svoj zadnji dar, ki je bil sicer podarjen meni samemu, a nezasluženo in slučajno. Pri tem je bilo, kakor da se mi je odprla nova čustvena rana in malodane na glas sem se vprašal, ali še kdo posluša ta koncert: zakaj se neštevilna okna blokov že zdavnaj niso odprla in se skozi ne nagibajo poslušalci? Vedel sem, a se kljub temu ozrl naokoli: vsa neštevilna okna na Mucherjevi, Glinškovi in Bratovževi so bila zaprta, od njih so se pravzaprav odbijali in se v stoterem odmevu vračali zvoki in v čudežnem plesu vztrajali v prostoru nad parkom. Neljubo spoznanje me je potrla, a v žalosti, ki me je obvladala, je bilo zvonjenje toliko lepše in presunljivejše. Ja, mar ni to tisto, kar pripada Teu? Samo njemu? In mar ne bi postalo banalno, če bi se tisočera okna na blokih zares odpirala in bi ji svoja ušesa nastavljal tisoči stanovalcev?

Ne spomnim se, koliko časa sem poslušal samotni koncert, toda nepričakovano, morda zaradi ne vem katerega vzroka spremenjene akustike velikega amfiteatra, se je zvonjenje docela preobrazilo v ples zvokov, kakršnemu še nisem bil priča, a se mi je zdelo, da ga poznam na čuden način. Kajti preobrazba je hitro našla novo podobo, da sem se v trenutku ovedel: to je Teov ples, Teo s prsti na nogah pleše na zvokih, ki prihajajo iz vira sredi amfiteatra in se vračajo od slepih oken, toda pleše mu vse telo, deli se, poslavlja, se sestavlja, prihaja v sklad s sabo, njegovo telo je ena sama glasba, tisoči njenih akordov se oddaljujejo in se vračajo, si izmenjujejo mesta, se tisočič znova sestavljajo v njegovo telo, saj to je on, Teo, ki ga poznam od zdavnaj, od začetka, ko je gonil meh organistu, katerega mesto je potlej zasedel čez veliko veliko let.

Ne vem, koliko časa sem strmел in poslušal. Toda v nekem trenutku so zvonovi začeli počasi nemeti in vedel sem, da glasba, da ples umira, da umira tudi Teo, moj prijatelj. Angeli nebeški, sem rekel iz bolesti svojega čustva skoraj na glas, sprejmite ga medse!

Ko je nenadoma nastopila tišina, sem se zdrznil. Ah, kako pretirano, sem zavzdihnil in krenil proti stanovanju. Toda še preden sem odprl domača vrata, sem kakor nevede ponovil: Sprejmite ga medse.